

LIKOVNA SVESKA

U KUCI MILENE PAVLOVIC BARILI

Požarevac, jesen 1970.

»Kiša mi kaplje u sobu
u sobu koja nije moja«
(Milena Pavlović Barili)

Posle dugog putovanja vozom, našla sam se u Požarevcu. Put, na kome me neprekidno pratilo jesenje nevreme, doveo me pred staru prizemnu kuću u kojoj je rođena Milena Pavlović Barili. Kiša je padala, žurno sam ušla u mali vrt, gde bujaju krupni cvetovi hrizantema i podvlače se pod trem, do samih ulaznih vrata. U pred soblju ostavljam vlažan ogrtač i kišobran, ispunjena nadom da će u ovom domu ogrejati prozbele telo.

U kuhinji gotovo sav prostor zauzima ogroman trpezarski sto. Uza zid pribijene vitrine i police. Ali nada o toploj peći gasi se u ledenom sivilu ove prostorije, koja je pretvorena u stecište Milenine zaostavštine. Na stolu razasta pisma, fotografije, crteži iz detinjstva, strani časopisi sa prilozima i skicama o modi. Kraj mene veliko, već posivelo venecijansko ogledalo, na koje bacam brz pogled, kao da u njemu tražim domaćina ove opustele kuće. Ništa ne dotičem, samo prelazim

pogledom. Oko mene su mukle senke, vлага i polumrak. Stvari se samo naziru, tajanstvene i čutljive, davno ostavljene tako.

Polumrak me goni iz te uske prostorije ka otškrinutim vratima koja se dižu iznad tri stepenika. Kroz taj procep izbjiga svetlo. Polazim, u nadi da je iza njih toplo možda je to gostinska soba, soba za primanje pridošlica. Ulazim u odaju, prostoru, izduženu i još hladniju. Puna je skamenjenog svetla koje prodire kroz veliki prozor. U njoj nema nikoga. Samo se sa zidova odronjava i sve oko sebe potapa svet Milenin, uokviren u ramove i raspoređen na četiri zida.

Kako su daleke svetske galerije od ovih sivih zidova. Gde je topli zračni prostor u »Galeria d'arte di Roma«, »Salon des Tuilleries« i »Jeune Europa« u Parizu, gde londonska Bloomsbury Gallery ili njujorška »Corcoran Galery«. Ovde svraćaju retki putnici, tragajući za Mileninim delom, dolaze i brzo napuštaju kuću. Noću, pak, po njenim odajama tumara stotine crnookih devojaka sa umnoženim Mileninim likom i traže topli kut, svoje konačno boravište. Stežu modre ruke, drhte, dugo tumaraju od ugla do ugla, sanjajući toplu obalu koja se kupa u suncu. Zatočene one čute.

Isto tako, Milenin duh je lutao obalama Sene i Tibra. Osvojila je gradove Evrope svojim delom, da bi se bacila ukoštac i osvojila Njujork. Ali tamo se osećala kao sužanj izgubljen u metežu kanjonu od betona i čelika. Nije li se ta sudbina prenela i u ovu hladnu odaju?

Strasno je volela životinje, i to one koje simbolišu borbu i lov: sokola, psa i konja. Ličila je na Dijanu koja prkosno juri njujorškim parkovima i avenijama na konju i u ludom trku odupire se betonu i automobilima. Najzad je bila zaustavljena u ukletom lovnu, u kome je i sama ulovljena zajedno sa razjarenom životinjom. Pala je sa svog konja i slomila kičmu. To je bio njen kraj, kraj jedne neprestane hrabrosti.

Gledam na zidu požarevačke sobe jednog vranca kroz čije zapenušene nozdrve kulja vrela para. Drhti oznojeno telo. Životinja skrhana zajedno sa gospodaricom koja se i ne vidi, čiji gorki vapaj ispunjava prostor te memljive sobe.

Stajala sam pored zida. Lako podigoh glavu ka tavanici na čijoj se sredini nalazila jedna sivo-žuta raskvašena mrlja. U njenoj sredini se kao u velikom oku skuplja krupna kišna kap. Otežala, ona se otkrinula i, izlazeći, ja sam čula kišu kako pada sa tavanice.

Kao na Mileninim platnama, cvetovi u vrtu su bili mokri, vreže su se rasule, oko su ležali leptiri mokrih krila na kiši koja je trajala.

PAS VLADIMIRA VELIČKOVIĆA

IX Međunarodni bijenale grafike, Ljubljana, jun 1971.

U uskom delu izložbenog prostora uokvirenog panoima, dominira jedan pas. Predstavljen je u trku, u jednom gotovo neverovatnom pokretu, koji se postiže uz mnogo veštine, treninga i discipline. Pas sa isturenom gubicom koja hrli sekuci vazduh kao zavitlano zrno; strelastom gubicom koja probija napred. Životinja je sva u sivim tonovima, sa malim naslagama na glavi čistog belila i crne boje. Iznad prednjih nogu, koje se ukrštaju kao krila psa-ptice, telo se otvorilo, koža rastvorila, vidi se duboko razređeno tkivo, tetive, organi, spone, kosti, kao pod crnom pločom rentgen-aparata. Stiče se utisak da je koža sama od sebe prsla od naglog trzaja pojedinih udova.

Skok iz mrtvila

Skok ovog psa, u stvari, jeste skok kojim se konačno odlepio od zemlje i vinuo u zrak, gde će odsad lebdati nad putnim prostorom. Upravo taj delić trenutka je zaustavljen na Veličkovićevoj grafici, delić odvajanja materije od teže, ili obrnuto. Odvojila se živa materija od nežive. U tom pokretu mišića, tetiva, kože i celog tela, posmatramo slom jednog kosmičkog principa. Pas je načinio skok iz mrtvila. Iz mrtvila opštih zakona. Trenutak je taj pred nama zakočen; ali to je paradoksalan način da nam se predstavi početak jednog života, ubuduće nepredvidljivog i slobodnog. Životni trzaj psa u kome se sažima bit življenja.

Trzaj sačinjen od stotine trzaja, od kretnje svake ćelije, krvog suda, vlakna, kosti, koji ga odvaja od gustog sivila tla. Trenutak je to kada ga napušta i ostavlja za sobom kao praznu humku. Pas se oteo, uzleteo iznad nje, ona ostaje kao zjapeći prostor koji preti, ništavna i suva površina.

Pas-mašina

Životinja se otima i prostoru (ne samo tlu i teži) gonjena nagonskim silama; strahom ili bolom. U vitkim zglobovima nogu, koji izgledaju slomljeni, pod pravim uglom, napeti i zategnuti, oseća se pomama koja ih nosi poput spona nevidljive mašine čiji točkovi zahuktalo rade, okreću se u nepojamnoj brzini; oko ih ne vidi; samo se čuje šum. Prostor je razbijen; pseća čeljust sažima sve u sebe, i predele i predmete, čak i vazduh, tako da se u času čini da je pas u nekom bezvazdušnom prostoru, u vakuumu, i da čak on sam traži zrak i oslonac.

Veličkovićev crtež nosi Direrovski precizna svojstva. Njegova polazna tačka je crna mrlja, razbijen, grumen, linije i vijuge, eksplozija crta koje rastu i nadgrađuju se. Iz prednjeg dela psa, iz same grudne kosti, izbija čitava eksplozija oštih pravih linija koje se šire i ukrštaju oko životinje. Ove sive linije kretnjom psa se i same kreću i sve odjednom dobija obliće vešto podešene mašinerije koja je postavljena u vazduhu, ali se sluti da pokreti i trzaji psa služe toj spravi i pokreću je. Pogled jedva stiže da uhvati sve te povezane mnogostrukе radnje, ali, gledajući kretanje ovog psa-mašine, ima se utisak da vreme izmiče, da će on izletiti sa površine platna pre nego što spoznamo i upamtimo svaki njegov deo. Jer to više i nije pas, to je tren brzine, tren kretnje, tren života.

PORAL CRKVE SVETOG JAKOBA U REGENSBURGU

Regensburg, maj 1969.

Hodajući Regensburgom u topli prolećni dan, kada se svežina i predah traže pod platanima njegovih parkova, iznenada vam se u sluh uvuče blagi šum talasa. Osvrćete se uzalud oko sebe tražeći izvor potoka, klokotanje vode, ili reku, koji se skrivaju u zelenilu. Idete nesvesno za tim šumom, i shvatate da vas, u stvari, vuče sam pokret mora, čujete čak i galebove, povike ribara koji se vraćaju sa pućine donoseći u barkama ulov.

A potom,iza stoljetnih stabala pred vama se ukaže ogromni portal crkve Svetog Jakoba. Na čas ne verujete da ste i dalje u ovom bavarskom gradu, jer se ukazuju prizori koji vas vode mnogo dalje od ovog mesta.

Boraveći u XII veku u Regensburgu, irski redovnici su sagradili crkvu i isklesali čudan portal. Doneli su sa sobom ledeno irsko more, slan, vlažan vazduh, skamenjenu floru. Isklesane životinje leže na sivo modrim pločama, tražeći zrake sunca da se zagreju. Zatim plove raširenih peraja, sudaraju se, beže jedna od druge, migolje se, klize po vodi, ujedaju se, otimaju jedna drugoj plen. U toj trci i borbi osvojile su ceo portal i zid pročelja. Razapljenih čeljusti proždiru potonule lađare čiji urlici izbijaju iz kamena i dopiru do vas. Premorenii glasovi odjekuju kružeeći oko građevine, ali pomoć ne stiže nioduk.

Na portalu se kidaju šture sleđene lozice, siromašni cvetovi, grane lovora i ruzmarina, i leže odbačene kao posle bure. Na kapitelima kraj samog ulaza skorušeni plodovi, bez soka, okamenjeni. Osipaju se smokve i narandže, koje su čudom sazrele usred bavarskog pejzaža, u hladu stoljetnih hrastova i platana.

Irski došljaci su u ovu kontinentalnu klimu uneli dah svojih siromašnih obala.

Strahovala sam da i sama ne uplovim u ledene talase tog iznenada ukazanog mora, koje se gotovo crno ljujila na portalu i zidu crkve Svetog Jakoba, da se ne umešam u borbu ljudi i životinja, u taj košmarni i zastrašujući svet davnih irskih graditelja i klesara.

PAVLE KOVAČEVIC

DO SARKAZMA I NAPRED

volim prolazne stvari. život, na primer.

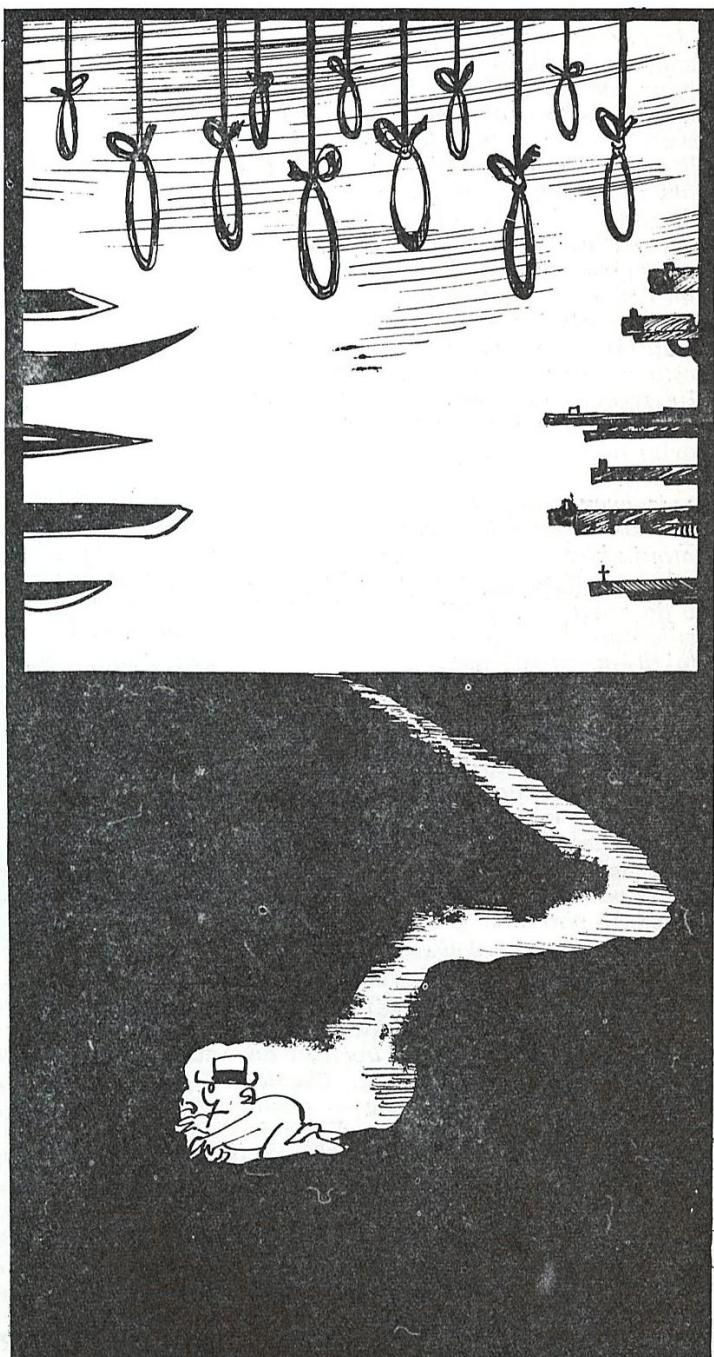
jedino dželati nisu krivi.

budi hrabar kad smrt dolazi. ona voli takve.

ne ubijaj ljude. ne živi se od slave.

odvezao je pse da ga brane.

zahvaljujući smrti, milijarde i milijarde ljudi će moći da vide ovaj svet.

karikatura nedeljka ubovića